

7. JARDAN, V. Feminitate și masculinitate: două dimensiuni complementare. În: *Symposia professorum Psihologie, Biblioteconomie, Științe reale*. Chișinău. 2000. pp. 28-29.
8. MAKOW, H. *Feminismul și noua ordine mondială*. București: Meteor Press. 2012.
9. Legea nr. 5-XVI din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați: nr. 5 din 09-02-2006. În: Monitorul oficial, 24-03-2006, nr. 47-50 art. 200.
10. POPA, N. *Eficientizarea autoeducației școlarului mic în contextul consilierii psihopedagogice a familiei*. tz. de doct. în științele pedagogice. Chișinău, 2018.
11. TURLIUC, M. *Gen, muncă, familie și schimbare*. Iași: Institutul European, 2013.
12. КОЗЛЮБ, В. В., ШУХОВА, Н. А. *Гендерная психология. Учебник для вузов*. Москва, 2010.
13. Programul național de asigurare a egalității de gen în Republica Moldova pe anii 2010-2015: [online] nr. 933 din 31.12.2009. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2010, nr. 5-7 [vizitat: 02. 04. 2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=333441>
14. Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021: [online] Nr. 259, din 28-04-2017. În: Monitorul Oficial Nr. 171-180, 02-06-2017, art. 410. [citată 2.03.2018] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=99875&lang=ro
15. Strategia națională de prevenire a violenței față de fete, femei și combaterea ei în familie (2018-2023) Hotărârea Guvernului nr. 281 din 03.04.2018 [online] https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr26_49.pdf
16. ADUMITROAIEI E. Perception of parental rejection in children left behind by migrant parents. [online] În: *Revista de cercetare și intervenție socială* Nr. 42:191-203 · January 2013 [vizitat: 20. 11. 2015]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/287016266_Perception_of_parental_rejection_in_children_left_behind_by_migrant_parents

IMPACTUL PRACTICILOR PARENTALE DIN FAMILIA DE ORIGINE ASUPRA PERSONALITĂȚII AGRESORILOR FAMILIALI

Gonța Victoria, dr. conf. univ.

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

*Sabareanu Mihai, psiholog penitenciar
doctorand, UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 159.9.072:316.613.43:343.8(498)

Abstract

Starting from the amplitude of the domestic and social violence phenomenon, we wanted to conduct a study of the psychological profile of the aggressors in the penitentiary environment, examining the personality characteristics and the aggressive behaviour from the perspective of the educational practices of the family of origin, in male and female prisoners, custodied in two penitentiaries in Romania. All these represent the general objective. In order to achieve the major objective of the research we have outlined the specific objectives of the research:

- to characterize the sample of prisoners in terms of the level of aggression and emotional distress.
- to identify clusters of personality disorders present in prisoners;
- to highlight the weight of the different wrong educational practices in the families of origin of the prisoners and their specific association with various personality disorders.
- to highlight differences between male and female prisoners in terms of aggression, emotional distress and parental practices.
- to highlight a series of associations between the criminological variables (recidivism, duration of punishment, delay in punishment, etc.), presence of personality disorders and aggressive behaviour in prisoners.

The research was carried out on two groups of subjects, one consisting of men deprived of liberty, men who carry out the sentence in a maximum security penitentiary and a group made up of women in detention who execute a sentence deprived of liberty in a prison with diversified detention regimes. In terms of age, the subjects are between 22-59 years old.

As findings we mention that, a part of the research hypotheses was confirmed and that there was a partial antagonism between the groups of prisoners which led to the sustainability of the general objective.

Key-words: violence, aggressive behaviour, emotional distress, educational practices in the families of origin, personality disorders, penitentiaries.

Introducere

Cercetarea de față este impulsionată de agresivitatea exacerbată în mediul social, agresivitate ce este influențată, în opinia noastră, de lipsa practicilor parentale sănătoase ca și cauză a slabei implicări educaționale în formarea noii generații.

Ținem să amintim faptul că la nivelul sistemului penitenciar din România și Moldova au mai fost realizate studii descriptive ale a agresivității, fără ca vreunul dintre acestea să aducă în discuție practicile educaționale ale familiei de origine și influența acestora asupra tulburărilor de personalitate și a comportamentului agresiv.

Abordarea problemei agresivității în mediul penitenciar ne-am dorit-o a fi o cercetare empirică, cvasiexperimentală, cu implicații majore în prevenția recidivei deținuților custodiați în România, cu trasee ulterioare pozitive în sctructura de reintegrare socială, cercetare, în urma căreia, prin elaborarea unor noi planuri de intervenție individuale și de grup, să putem preveni, atât perpetuarea agresivității, ca și mândrie infracțională, cât și violența domestică.

Materiale și metode

Sistemul penitenciar și grupul de deținuți

Pornind de la premisa că valorile fundamentale ale unei societăți au nevoie și de norme care să le apere în situația nesocotirii lor, privit ca macrostructură, penitenciarul apare ca o instituție utilă fără de care nu poate fi concepută justiția actuală. Privită din interior, structura populației penitenciare include aspecte particularizatoare de tipul: categorii de deținuți, tipuri de infracțiuni, grad de periculozitate, grad de vulnerabilitate etc. Indiferent de perspectiva abordării, penitenciarul reprezintă spațiul închis, limitat „între zidurile lui”, ce reunește „indivizi cu structuri sufletești deficitare, deseori cu o viziune disfuncțională despre lume, despre oameni și viață, indivizi care nu se tem de nimic, proveniți din zone sociale precare unde au învățat lucruri rele pe care nu ezită să le aplice [13, p. 35], dar și persoane calme, care fac eforturi să nu decadă moral, cu „o istorie familială și profesională apreciată în comunitate, statut profesional înalt o perioadă îndelungată de timp (...) care au încălcat legea perfect conștienți de consecințe” [13, p. 91].

Lotul de subiecți

Au fost selecționați 80 (bărbați / femei) de subiecți adulți, din totalul unei populații de 264 de persoane custodiate în cadrul a două secții de maximă siguranță, din două penitenciare, aparținând Administrației Naționale a Penitenciarelor. Toți subiecții au un nivel educațional aferent clasei a VIII-a. Sub aspectul vârstei, subiecții selecționați au vârsta cuprinsă între 22-59 de ani, cu o medie de 36 de ani.

Atât în descrierea lotului de deținuți, cât și în selectarea eșantionului s-a ținut seama de alegerea următoarelor variabile criminologice: recidiva, fapta, pedeapsa în amânare, durata pedepsei.

Procedura de lucru

Cercetarea a demarat prin lansarea următoarelor *ipoteze ale cercetării*:

- I1. Deținuții cu anticidente de violență au un nivel crescut al agresivității.
- I2. Deținuții cu anticidente de violență au un nivel crescut al distresului emoțional.
- I3. În cazul deținuților care au săvârșit acțiuni cu violență, poate fi evidențiată o mai mare utilizare a practicilor educaționale de tip punitiv și de tip privativ în familia de origine.
- I4. Există o asociere pozitivă între anumite tulburări de personalitate și comportamentul agresiv la deținuți.

15. Exista o asociere pozitivă între anumite tulburări de personalitate și practicile educaționale de tip punitiv și de tip privativ în familia de origine.

Identificarea aspectelor necesare a cuprins următoarele *etape*:

- documentarea în ceea ce privește metodele și instrumentele de cercetare;
- obținerea aprobărilor necesare studiului și acordului din partea compartimentului de etică;
- selectarea lotului de deținuți și obținerea consimțământului informat;
- aplicarea instrumentelor, înregistrarea datelor obținute în urma aplicării instrumentelor, prelucrarea și interpretarea acestora.

Metode utilizate:

În cercetarea întreprinsă, în vederea surprinderii aspectelor dorite, am utilizat următoarele metode:

- metoda chestionarului;
- metode și procedee statistico-matematice ;
- metoda observației;
- metoda studierii documentelor penale.

Instrumentele psihologice, atent selectate, au fost :

- Chestionarul de personalitate ZUCKERMAN- KUHLMAN (ZKPQ);
- Profilul distresului emoțional (PDE);
- Inventarul EMBU pentru măsurarea modelelor educaționale parentale
- Chestionarul SCID II.

Rezultate

Cu privire la nivelul agresivității, am formulat ipoteza: *Deținuții cu abateri disciplinare au un nivel crescut al agresivității.* Pentru grupul de *deținuți bărbați*, scorul la agresivitate a variat între un minim de 3 și un maxim de 15, cu o medie de 9,1 și o abatere standard de 4,22. Prin raportarea la etalon, media indică o agresivitate ridicată (6,37 etalon, comparativ cu 9,1 la grupul de deținuți).

Pentru grupul de *deținuți femei*, scorul la agresivitate a variat între un minim de 2 și un maxim de 12, cu o medie de 8 și o abatere standard de 3,46. Prin raportarea la etalon, media indică o agresivitate crescută (6,37 etalon, comparativ cu 8 la grupul de deținuți). Pentru ambele grupe, datele se distribuie aproximativ normal.

Cu privire la nivelul distresului emoțional, am formulat ipoteza: *Deținuții cu abateri disciplinare au un nivel crescut al distresului emoțional .*

Pentru grupul de *deținuți bărbați*, scorul distresului emoțional a variat între un minim de 28 și un maxim de 122, cu o medie de 63,1 și o abatere standard de 25. Prin raportarea la etalon, media indică un nivel ridicat al distresului emoțional (56-83 etalon, comparativ cu 63,1, la grupul de deținuți).

Pentru grupul de *deținuți femei*, scorul distresului emoțional a variat între un minim de 29 și un maxim de 93, cu o medie de 49,4 și o abatere standard de 18,4. Prin raportarea la etalon, media indică un nivel ridicat al distresului emoțional (41-55 etalon, comparativ cu 49,4, la grupul de deținuți). Pentru ambele grupe, datele se distribuie aproximativ normal.

Astefel, Ipoteza 1 și 2 a cercetării s-au confirmat.

Ipoteza 3, precum *În cazul deținuților care au săvârșit abateri disciplinare, poate fi evidențiată o mai mare utilizare a practicilor educaționale de tip punitiv și de tip privativ în familia de origine, a fost testată prin utilizarea inventarului EMBU, rezultatele căruia au arătat:*

Pentru grupul de *deținuți bărbați*, scorul cu privire la utilizarea practicilor educaționale de **tip punitiv de către mamă** a variat între un minim de 9 și un maxim de 26, cu o medie de 19,5 și o abatere standard de 5. Prin raportarea la etalon, media indică un nivel ridicat al utilizării practicilor de tip punitiv de către mamă (14-21 etalon, comparativ cu 19,5 la grupul de deținuți).

Pentru grupul de *deținuți femei*, scorul cu privire la utilizarea practicilor educaționale de tip punitiv de către mamă a variat între un minim de 9 și un maxim de 19, cu o medie de 13 și o abatere standard de 3. Prin raportarea la etalon, media indică un nivel mic al utilizării practicilor de tip punitiv de către mamă (7-14 etalon, comparativ cu 6 la grupul de deținuți). Pentru ambele grupe, datele se distribuie aproximativ normal.

Ipoteza cercetării s-a confirmat în cazul *deținuților bărbați*. Se constată astfel o opoziție de gen în ceea ce privește practicile educaționale de tip punitiv, crossul indicând așteptările și etaloanele parentale relevante pentru perioada copilăriei în funcție de sexe.

În ce privește *utilizarea practicilor educaționale de tip punitiv de către tată*, pentru grupul de *deținuți bărbați*, scorul cu privire la utilizarea practicilor educaționale de tip punitiv de către tată a variat între un minim de 10 și un maxim de 27, cu o medie de 16 și o abatere standard de 5. Prin raportarea la etalon, media indică un nivel mediu al utilizării practicilor de tip punitiv de către tată (14-21 etalon, comparativ cu 16 la grupul de deținuți).

Pentru grupul de *deținuți femei*, scorul cu privire la utilizarea practicilor educaționale de tip punitiv de către tată a variat între un minim de 9 și un maxim de 24, cu o medie de 13 și o abatere standard de 4. Prin raportarea la etalon, media indică un nivel mare al utilizării practicilor de tip punitiv de către tată (7-14 etalon, comparativ cu 13 la grupul de deținuți). Pentru ambele grupe, datele se distribuie aproximativ normal.

Ipoteza cercetării s-a confirmat în cazul *deținuților femei*.

Cu privire la folosirea practicilor educaționale de tip privativ, pentru grupul de *deținuți bărbați*, scorul cu privire la utilizarea practicilor educaționale de tip privativ de către mamă a variat între un minim de 6 și un maxim de 21, cu o medie de 9 și o abatere standard de 4. Prin raportarea la etalon, media indică un nivel mic al utilizării practicilor de tip privativ de către mamă (6-12 etalon, comparativ cu 9 la grupul de deținuți).

Pentru grupul de *deținuți femei*, scorul cu privire la utilizarea practicilor educaționale de tip privativ de către mamă a variat între un minim de 7 și un maxim de 16, cu o medie de 10 și o abatere standard de 2. Prin raportarea la etalon, media indică un nivel mic al utilizării practicilor de tip privativ de către mamă (6-12 etalon, comparativ cu 10 la grupul de deținuți). Pentru ambele grupe, datele se distribuie aproximativ normal.

Cu privire la folosirea practicilor educaționale de tip privativ *de către tată*, pentru grupul de *deținuți bărbați*, scorul cu privire la utilizarea practicilor educaționale de tip privativ de către tată a variat între un minim de 0 și un maxim de 21, cu o medie de 12 și o abatere standard de 5. Prin raportarea la etalon, media indică un nivel ridicat al utilizării practicilor de tip privativ de către tată (6-12 etalon, comparativ cu 12 la grupul de deținuți).

Pentru grupul de *deținuți femei*, scorul cu privire la utilizarea practicilor educaționale de tip privativ de către tată a variat între un minim de 5 și un maxim de 17, cu o medie de 8 și o abatere standard de 3. Prin raportarea la etalon, media indică un nivel mic al utilizării practicilor de tip privativ de către tată (6-11 etalon, comparativ cu 8 la grupul de deținuți). Pentru ambele grupe, datele se distribuie aproximativ normal.

Astfel, Ipoteza 3 a cercetării s-a confirmat doar în cazul *deținuților de sex masculin*.

Constatări și dezbateri

Agresivitatea particulară la deținut, pentru ambele sexe, transpusă în violența de orice natură, include un subset de comportamente distincte, cu caracteristici proprii. Cercetarea a vizat acest fenomen și argumentează faptul că orice metodă de violență în mediul penitenciar include un număr de elemente cheie:

- comportamentul agresiv poate include un singur incident, cu atât mai mult dacă acesta este sever;
- agresiune repetată trebuie să fie recunoscută;
- agresiunea implică forme directe și indirecte;
- teama și percepția potențialei victimei;
- intenția agresivă disimulată;
- motivația manifestării potențialului agresiv poate fi extrem de complexă;
- provocarea din partea victimei poate să nu fie intenționată.

Deținuții bărbați cu comportamente agresive sunt văzuți ca având o motivație pentru dominanță (aceștia provoacă confruntări sau alte forme de agresiune, ignorând manifestările de supunere sau receptivitate). Paradoxal, *persoanele private de libertate femei* își manifestă caracterul agresiv de cele mai multe ori prin acțiuni autolitice, incidența suicidului fiind mult mai mare decât în rândul deținuților bărbați și, ca urmare, a caracteristicilor preponderente ale *tulburării de personalitate histrionice*. Comportamentele agresive sunt probabil utilizate în încercarea de a obține acceptarea din partea celorlalți și obținerea unui anumit status social (mai înalt, în ierarhia deținuților). ,, Credințele pozitive referitoare la utilizarea agresiunii (agresiunea este un răspuns eficient la un conflict), scot în evidență *tatăl tiran*, autoritar. Fiind în realitate slab și timid acest tip de tată reacționează prin izbucniri ale autorității ca o reacție la propriile slăbiciuni, dar care sperie însă copilul, creându-i nervozitate. Astfel, în timp, copilul devine inhibat, instabil, nervos, cu acțiuni agresive bruște și necontrolate, fiind dificil ca imaginea tatălui să servească drept model demn de urmat.

Deținuții agresivi sunt mai înclinați să răspundă provocărilor într-o manieră directă, prin agresiune fizică și verbală, fiind mai puțin înclinați să arate teamă sau să evite răspunsul. Ei dau dovadă de nivele ridicate de impulsivitate, iar agresivitatea manifestă este preponderent instrumentală [12, 13].

Comportamentele agresive sunt asociate deseori, în mediul penitenciar, cu alte categorii de factori precum consumul de droguri-toxice sau timpul petrecut în penitenciar ori în instituții similare. Nu trebuie uitat nici că prevalența comportamentelor agresive în mediul penitenciar este atribuită în egală măsură factorilor individuali și factorilor de mediu.

Poate că cea mai simplă modalitate de a explica agresivitatea este integrarea ei în structura personalității; spunem despre o persoană că este agresivă, despre alta că este mai puțin sau chiar deloc agresivă. Nu trebuie să uităm însă faptul că, prin structura sa bio-psiho-socio-culturală, personalitatea include factori ereditari, de mediu și educaționali, iar comportamentul (inclusiv cel agresiv), ca rezultat al interacțiunii dintre personalitate și mediu, este influențat la rândul său de o serie de factori personali (tipul de personalitate / trăsături temperamentale, stima de sine, tendințe atribuționale ostile, sexul și chiar redefinirea rolurilor de sex, statusul social etc); factori din cadrul familiei (atitudinea părinților față de copii, nivelul de educație al părinților – bătaia și incestul fiind cele mai grave forme de agresivitate, cu consecințe extrem de nefavorabile); factori reprezentați de frustrare, de atacul sau provocarea directă sau de durere (în forma ei fizică sau morală) și factori

situaționali (zgomot, aglomerație, căldură). La toți aceștia se pot adăuga consumul de alcool sau de droguri, jocurile video, expunerea la violență mass-media

În urma celor „puse pe tapet”, prin cercetarea tulburărilor de personalitate a deținuților, aplicând chestionarul SCID II, putem afirma faptul că ponderea cea mai mare a tulburărilor de personalitate în rândul eșantionului ce a participat la studiu este constituită din tulburarea de personalitate borderline și antisocială. *Se identifică astfel un cluster cu o preponderență ce oscilează între 50% și 55%, format din tulburările de persoanlitate obsesiv-compulsivă, paranoidă și narcisică în paralel cu un alt cluster a cărui oscilație s-a situat la un prag superior (60%-65%) format din tulburările de personalitate antisocială si borderline.*

Observăm o încrucișare în cercetarea realizată, atât la nivelul practicilor educaționale în familia de origine, cât și la răspunsul „adolescentului de odinioară” ca acțiune manifestă sau conjuncturală la puniția și privațiunea parentală. Antagonismul confirmării ipotezelor reliefează faptul că reacțiile psihosomatice evidente în tipologia umană (tată / fiică VS mamă / fiu) se transpun ca urmare a violenței preponderente în relațiile familiale. În timp ce *deținuții bărbați* își definesc, pe parcursul traseului execuțional penal, frustrările și patologia, ca urmare a traumelor punitive exercitate de mamă, *femeile custodiate* consideră violența o normalitate, cauza fiind punitivitatea acțiunilor paterne.

La deținuții *de sex masculin*, tulburările identificate, coroborate cu nivelul crescut al agresivității și distresului emoțional, au scos în evidență caracteristici precum:

- *reacția coleroasă la stimuli minori* a persoanelor diagnosticate cu tulburare de persoanlitate paranoidă este întâlnită și în tulburarea de personalitate borderline, doar că aceștia din urmă nu sunt marcați de suspiciozitate pervasivă;
- *comportamentul antisocial* specific tulburării cu același nume poate fi identificat și la indivizii cu tulburare de personalitate paranoidă cu diferențierea clară că aceștia din urmă nu sunt motivați de câștig personal ori de exploatare a semenilor.

La deținuții *de sex feminin*, tulburările identificate, coroborate cu nivelul crescut al agresivității și distresului emoțional, au scos în evidență:

- stilurile interactive ale tulburărilor de personalitate antisocială, borderline și histrionică, diferețiate de stilul narcisic prin *grandoarea celui din urmă și prezența cruzimii la cele dintâi*; antisocialii și narcisicii împărtășesc dorința de a fi *nesinceri, superficiali, exploatare și nonemaptici*;
- în contrast cu autocritica celor osesivi-compulsivi, narcisicii sunt tentați să creadă că ei au atins perfecțiunea.

În cazul privațiunii din perioada copilăriei, ipoteza confirmată a fost cea marcantă dintre tată și fiu. „Am fost deținut atât în copilărie, cât și adult fiind”, ne mărturisea unul dintre deținuții inveterați. Privațiunea și îngrădirea unor drepturi la începuturile vieții devin traume și frustrări la maturitate, toate transpuse în violență la nivel carceral sau social. *Puniția maternă*, neașteptată am putea spune, coroborată cu *privațiunea paternă*, două *trăsături negative marcante* sunt aspecte concurente ce caracterizează masculinitatea în penitenciar, masculinitate transpusă în agresivitate, lipsă de empatie, psihopatii și sociopatii patologice.

Concluzii, limite și perspective ale cercetării

În urma analizei statistice, a caracterizării deținuților sub aspectul fiecărui tip de personalitate și a identificării unor clustere prezente la deținuții chestionați, putem sesiza faptul că

există conexiuni(asocieri) între variabilele criminologice, prezența tulburărilor de personalitate, practicile parentale și nivelul agresivității, atât în mediul penitenciar cât și în „libertate”.

Cele mai importante cauze ale tulburărilor de personalitate sunt, după cum literatura de specialitate o amintește, trăsătura de personalitate anterioară apariției bolii, patternul familial, factorii structurali care sunt determinanți genetici și influențați de mediul social și familial și, nu în ultimul rând, factorii psihogeni și situaționali. Sesizăm astfel elemente de activare, menținere și agravare a tulburărilor de personalitate cum ar fi mediul social, familial și factorii situaționali. În acest caz, mediul carceral care de cele mai multe ori rămâne pentru mulți dintre deținuți mediul de suport, mediul familial care este un factor determinant al trăsăturilor de personalitate infraționale și care este menționat ca fiind activatorul conduitelor dezadaptative și factorul situațional negativ din mediul carceral constituie un „sprijin” pentru a afirma faptul că tulburările de personalitate pot fi contagioase, factorul preponderent fiind violența de orice natură. În studiul realizat variabilele criminogene întrunite sub un numitor comun denotă o perioadă lungă petrecută în penitenciare, o viață carcerală îndelungată marcate de: incultură, lipsa mediului de suport, separațiune deficitară la nivelul faptelor comise, proximitate insalubră, etichetare socială etc. În aceste cazuri „nu poți merge decât cu valul și nu împotriva”, pentru că oriunde ai privi ești înconjurat de grandoare infrațională, heteroagresivitate și autoagresivitate, lipsa empatiei, teama de a nu fi manipulat sau persecutat.

Toate acestea vin să caracterizeze populația deținuților sub aspectul prezenței tulburărilor de personalitate ca fiind un tot al unei tulburări de personalitate mixte.

Explorarea tulburărilor de personalitate în rândul persoanelor private de libertate, al agresivității și ponderea acestora în violența domestică va continua la nivel unui număr mai mare de deținuți și, de ce, nu la nivelul penitenciarelor de minor și tineri, aceștia fiind cei mai predispuși la tulburări de natură psihică.

Din păcate, în România, nu există numeroase cercetări empirice la nivelul deținuților și nici studii epidemiologice care să fi identificat valorile prevalenței și incidenței problemelor de sănătate mentală în rândul populației din penitenciare. În ceea ce privește programele de reintegrare socială, nu există activități specifice care să prevină recidiva violenței domestice. Comparativ, știm că la nivel mondial, se estimează că aceasta este mult mai mare decât cea în rândul populației generale.

Neajunsurile cercetării curente sunt multiple, pornind de la dinamica mutărilor în diverse penitenciare a deținuților-subiect, lipsa bazei de date extinsă, lipsa unui inventar de personalitate etalonat și scorat pe populația penitenciară și, nu în ultimul rând, codul penal și de procedură penală care, deși incriminează violența domestică, nu fac din aceasta o infracțiune de sine stătătoare și, astfel, foarte puțini infractori care pot fi pasibili de pedeapsă pentru violența în familie, ajung să nu fie pedepsiți. Făcând o paralelă a tulburărilor de personalitate, Centrul Regional pentru Europa al OMS (1998) estimează că în țările europene, până la 32% din prizonieri suferă de tulburări mentale, excluzând tulburările de consum de substanțe. Dacă sunt luate în considerare și acestea din urmă, procentul se ridică până la 63%. Cei mai mulți din deținuți suferă de tulburări de personalitate (mai ales tulburare de personalitate antisocială) [16], ceea ce ne indică faptul că, orice cercetare în domeniu este de real succes pentru o *igienă mentală mai bună*.

BIBLIOGRAFIE

1. BIRCH, ANN. *Psihologia dezvoltării*. București: Editura tehnică, 2000.
2. BĂBAN, ADRIANA. *Stres și personalitate*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 1998.
3. BOWLBY, J. *O bază de siguranță*. București: Editura Trei, 2011.
4. BUTOI, IOANA TEODORA; BUTOI, T. *Psihologie judiciară- curs universitar*. București: Editura Fundației România de Măine, 2004.

5. CEZAR, I. *Psihologie - Sinteze fundamentale*. București: Editura Studențească, 2008.
6. COSMOVICI, A. *Psihologie generală*. Iași: Editura Polirom, 1996.
7. COSNIER, J. *Introducere în psihologia emoțiilor și sentimentelor. Afectele, emoțiile, sentimentele, pasiunile*. Iași: Editura Polirom, 2007.
8. CREȚU, TINCA. *Psihologia vârstelor*. București: Editura Polirom, 2001.
9. DAVID, D. *Tratat de psihoterapii cognitive și comportamentale*. București: Editura Polirom, 2006.
10. ENĂCHESCU, C. *Tratat de igienă mintală*. Iași: Editura Polirom, 2004.
11. FLOREA, M. Tipuri de agresivitate și cauzalitate multiplă. În: *Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț”*. Series Humanistica. Cluj-Napoca. 2006, tom. IV.
12. GHEOGHE, F. *Psihologie penitenciară*. București: Editura Oscar Print, 2001.
13. GHEOGHE, F. *Fenomenologie penitenciară*. București: Editura Oscar Print, 2003.
14. GOLU, M. *Fundamentele psihologiei*. București: Editura Fundației România de Mâine, 2000.
15. MICLE, M. I. *Deținuții și relațiile în mediul carceral. Interviu – Studii de caz*. Ministerul Justiției. Institutul Național de Criminologie, București, 2004.
16. www.euro.who.int/prisons/

IDENTITATEA VOCAȚIONALĂ - CONCEPTUALIZARE ȘI IMPACT ÎN DEZVOLTAREA CARIEREI

*Adăscăliței Cristian, profesor
Școala Profesională Specială „Ion Pillat”, Dorohoi, (România)
doctorand, UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 37.048.45: 331.548

Abstract

In correlation with the development of vocational identity, we will refer to vocational education and the models of action generated by it, which are important in preventing the difficulties of adaptation of adolescents in the school environment. In this sense, it is noted the existence of multiple approaches to the modalities of education, counseling and career guidance interventions, which coexist and are required to be respected.

Key-words: vocational identity, vocational education, career education.

În procesul marilor dezvoltări și transformări a tot ce ne înconjoară, este de dorit ca adolescenții să fie susținuți în procesul explorării vocaționale în societatea cunoașterii.

Autoarea G. Lemeni stabilește faptul că identitatea vocațională „combină aspecte legate de cunoașterea propriilor interese, valori, abilități și competențe, pe de o parte, cu preferința pentru un anumit tip de de activități, stiluri de interacțiune și medii de muncă, pe de altă parte. Ea apare la confluența dintre experiențele de învățare și de muncă multiple ale adolescentului, devenind etalonul maturizării sale” [apud 13, p. 29]. Figura 1 redă definiția propusă:

Fig. 1. Reprezentarea ilustrativă a identității vocaționale [11, p. 59]